

SAVAŞ SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN ATATÜRK'ÜN ASKERİ DÜŞÜNCE VE GÖRÜŞLERİ

Doç. Dr. M. Said DOĞAN*

ÖZET

Türk tarihinin savaş sosyolojisi açısından analize tabi tutulmaması önemli bir eksiklikler. Bu makalede M.Kemal Atatürk'ün liderlik özellikleri savaş sosyolojisi bakımından irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, barış, millet, akılcılık, bilim, teknoloji.

SUMMARY

There is no study to analyse that from the point of view of war sociology of Turkish history. In this paper the leadership qualities of M.Kemal Atatürk are discussed from the war sociology perspective.

Key Words: War, peace, nation, rationalism, science, technology.

GİRİŞ

Atatürk, askeri düşünce hayatı konusundaki görüşlerini 1907-1931 yılları arasında yazmış olduğu eserlerde açıklamıştır. Şüphesiz bunların içerisinde en önemlisi 1918 yılında yazdığı "Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal" isimli eseridir.

Atatürk, bu eseri Osmanlı devletinin yıkılış döneminde askeri alanda gördüğü aksaklıkları ortadan kaldırmak için yazmıştır. bu eseri hazırlarken akıl ve bilimi rehber almış ve askerliği şu şekilde tanımlamıştır; "Askerlik, işlerin

* Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

yürütülmesi değil, insanların sevk ve idare sanatıdır.”¹ Atatürk’e göre; ordunun görevi, “vatanın kutsal toprağını savunmak için barış döneminde hazırlanan ve eğitilen tüm vatan çocuklarının birleşmesidir.”² Atatürk Türk ordusuna olan güvenini 1938 yılında şu sözlerle açıklamıştır; “Türk vatanının ve Türklük dünyasının şan ve şerefini, iç ve dış her türlü tehlikelere karşı korumaktan ibaret olan görevimi her an yapmaya daima hazır olduğuna, benim ve büyük milletimizin tam bir inan ve güvenimiz vardır.”³

Atatürk, özellikle Edirne manevrası, Balkan Savaşı yenilgisi sonucunda gördüğü hataları ve askeri düşünce hayatı konusundaki görüşlerini, genç kuşaklara örnek olması için bilimsel metotla yazdığı “Zabit Kumandan ile Hasb-ı Hal” isimli eserde ortaya koymuştur. Atatürk’e göre; askeri düşünce hayatının bir takım temel özellikleri vardır. Bunları şu şekilde tasnif etmek mümkündür. Akılcılık, bilim ve teknoloji, moral, disiplin, eğitim, kahramanlık ve fedakarlık gibi. Bu temel özellikler konusunda Atatürk’ün görüşleri nelerdir?

I. Akılcılık, Bilim ve Teknoloji

Akılcılık, askerlik faaliyetlerinin değerlendirilmesinde, sorunların, hedeflerin ve ihtimallerin saptanmasında ve uygulama aşamasında kullanılan yöntemlerin başında gelmektedir.⁴ Atatürk’e göre askeri düşünce hayatında akılcılık her asker tarafından bir metot dahilinde uygulanmalı ve rehber olarak kabul edilmelidir. “Komutanlar, her hal ve andaki duruma karşı duraksamaksızın ve ivedi olarak, gereken önlemleri almak zorundadır. Olağanüstü ve beklenmedik durumlarda ilk karşılaşılan bir kıt’anın en büyük komutanı değildir. Büyük, küçük her tam birliğin içinde her subay ve her astsubay, hatta her er, hareket tarzı ile ilgili üstünden hiçbir emir ve hiçbir düşünce almadığı bir durum karşısında kalır. İşte bu nedenledir ki, gerek komutanlar ve gerek erler, bizzat düşünerek kendiliklerinden iş görebilecek nitelikte yetişmiş olduğuna inanmadan bir askeri kıt’anın, bir ordunun güvenilir ve dayanılır bir kuvvet olarak tanınması gaflettir, felakettir.”⁵ Atatürk Edirne

¹ ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, Genkur. As. Tar. ve Strj. Etd. Bşk’lığı Yayını, Ankara, 1981, s.,53

² ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, s.,53

³ Atatürk’ün *Söylev ve Demeçleri (Cilt:I)*, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, 1945, s.,282-283

⁴ *Atatürkçülük (Üçüncü-Kitap)-Atatürkçü Düşünce Sistemi*, Genkur.Bşk’lığı Yayını, Ankara, 1983, s.,85

⁵ ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, s.,59

manevralarında ve Balkan savaşlarında bu hususun uygulanmadığını görmüştür. Örneğin Edirne manevralarında şahit olduğu bir olayı şöyle açıklamıştır. “Mavi Kolordunun sağ kanadında hareket eden bir tümen komutanından, tümenine verdiği emir ve tümenin bulunduğu durumun bildirilmesi soru sormaya yetkili bir kişi tarafından istendi; tümen komutanı böyle bir soru sorulmamış gibi atın üstünden hiç kıınıldamandan, suskun ve dilsiz duruyordu. Biraz bekledikten sonra birinci sorunun cevabından vazgeçilerek, kolordu komutanından alınan emirden ne anladığı soruldu. Yine cevap yok. Sebep! Sebep aldığı emrin anlamını anlamamıştı.”⁶

Atatürk, Balkan Savaşından askeri düşüncenin bir metot, yani disiplin altında kullanılmamasının savaşın kaybedilmesine neden olduğu kanaatinde dir.⁷

Atatürk’e göre; bir orduyu meydana getiren her rütbe sahibi ve her kişi, yaşayan bir makinenin canlı parçalarıdır. Bu makineyi harekete geçiren kuvvet ise düşüncedir. Düşüncede, bilgi, muhakeme, anlayış ve kavrama olmazsa makine durur. Hiçbir kuvvet onu işletemez.⁸

Ulu Önder Atatürk, “Orduların yönetiminde ilim ve fen kurallarını rehber olarak kabul etmektedir.”⁹ Atatürk teknoloji ile birlikte uygulanan askeri düşünce sisteminin ordunun gücünü artıracığı görüşündedir. Bu görüşünü şu sözle ifade etmiştir; “Meydan muharebesi, milletlerin bütün varlıkları ile bilim ve teknik alandaki seviyeleri, ahlakları, kültürleri kısacası bütün maddi ve manevi güç ve nitelikleri ve her türlü vasıtaları ile çarpıştığı bir sınav alanıdır.”¹⁰ Atatürk, komutanların bu tür uygulamalarının askerliğin sanat tarafını oluşturduğuna inanmıştır.

⁶ ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, s.,43 “Atatürk’e göre emirler; kısa, açık, kesin ve emri alanın kabiliyet ve bilgileri ile orantılı olmalıdır.” BKZ:ATATÜRK, Mustafa Kemal, *Ta’biye Meselesinin Halli ve Emirlerin Sureti Tahririne Dair Nesayih*, Harp Akademileri Yayını, İstanbul, s.,26

⁷ “Ordumuz son Balkan Savaşı’ndaki ağır yenilgisi acı bir gerçektir. Hayal kırıklığına uğranıldı.” Bkz. ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, s.,41

⁸ ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, s.,64-65

⁹ Atatürk’ün *Söylev ve Demeçleri (Cilt II)*, TİTE Yay., Ankara, 1952, s.,43

¹⁰ Atatürk’ün *Söylev ve Demeçleri (Cilt H)*, s.,179 BKZ:ATATÜRK, Mustafa Kemal, *Nutuk (Cilt)*, TTK Yay., Ankara, 1989, s.,851

II. Disiplin ve Eğitim

Atatürk, orduyu “Büyük milli disiplin okulu¹¹” olarak kabul etmiştir. Atatürk’e göre; yüzbaşı rütbesinde her subay astlarına karşı öğretmen konumundadır. “Harp okulundan alınan diploma, genç teğmenin bölük komutanı olan subayının eğitim alanına girebileceğini gösterir belgedir. Genç teğmen askerlik sanatının ruhunu, katıldığı bölüğün babası olan yüzbaşısı ve daha büyük amirleri tarafından, iş üzerinde öğrenecektir.”¹² Atatürk kendiliğinden iş görme alışkanlığının disiplini bozucu bir aşırılığa dönüşmemesi gerektiğini önemle vurgulamıştır; “Astların serbest hareketleri keyfi işler rengini almamalıdır. Savaşta başarının temeli olan serbest hareket, gerekli sınırlar içinde olanıdır.”¹³ Atatürk, Trablusgarp’da İtalyanlara karşı savaşan milislerin, emir almaksızın kendiliğinden hareket etmelerinin sonucunda kayıplar verildiğini tespit etmiştir. Nitekim, Atatürk Balkan Savaşı öncesinde, Osmanlı ordusunda disiplin ve eğitim yönünden zafiyet olduğunu görmüştür.¹⁴ Ona göre, gerçek bilgiyi verebilecek asıl okul kıtalaradır.¹⁵ Çünkü “savaşın subaydan istediği, ruhsal ve bilimsel güç ve üstünlüğüdür.”¹⁶

III. Kahramanlık ve Ruh Kuvveti

Atatürk, Türk milletinin ordusunu çok sevdiğini ve onu kendi ideallerinin koruyucusu olarak gördüğünü bilmektedir.¹⁷ Bunun kaynağı olan “moral gücü ordunun komutasını üstüne almış subayların ve komutanların yarattığı güçtür.”¹⁸

Atatürk, Türk askerinde bulunması gereken ruh kuvvetinin temellerinin ailede atıldığına dikkati çekmiştir. Ona göre; Türk anneleri bu aşamada en önemli görevi üstlenmiştir. Bu görev beş bin yıllık Türk tarihini ve kültürünü çocuklara öğretilmesi ve onlarda bir karakter yaratılmasıdır.¹⁹ Diğer milletlerin bu konuda hazırlık yaptığını şu sözle açıklamıştır; Sırp ordusunu, Yunan

¹¹ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (Cilt H), s.,387

¹² ATATÜRK, Mustafa Kemal; Zabıt ve Kumandan ile Hasb-ı Hal, s.,49

¹³ ATATÜRK, Mustafa Kemal; Zabıt ve Kumandan ile Hasb-ı Hal, s.,61

¹⁴ ATATÜRK, Mustafa Kemal; Zabıt ve Kumandan ile Hasb-ı Hal, s.,40-41

¹⁵ ATATÜRK, Mustafa Kemal; Zabıt ve Kumandan ile Hasb-ı Hal, s.,10

¹⁶ ATATÜRK, Mustafa Kemal; Zabıt ve Kumandan ile Hasb-ı Hal, s.,48

¹⁷ Atatürkçülük (Birinci Kitap), Genkur-Bşk.-İht-Yay., Ankara, 1983, s.,199

¹⁸ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (Cilt II), TİTE Yay., Ankara, 1952, s.,208

¹⁹ ATATÜRK, Mustafa Kemal; Zabıt ve Kumandan ile Hasb-ı Hal, s.,54

ordusunu bunların geceli gündüzlü olan çalışma amaçlarını göz önüne getiriniz.. Bunların çocuklarını yetiştirmedeki ivedilikli amaçlarını hatırlayınız.²⁰

Atatürk'e göre; bir askerde bulunması gereken en önemli ruh kuvveti "Milli tarih bilincidir." Bunun için, her askeri şahısta akılcı bir cesaret ve kahramanlık anlayışı olmalıdır. Atatürk, "Zabit Kumandan ile Hasb-ı Hal isimli eserde akılcı olmayan cesaretin birliklerin başarısızlığa uğramasına neden olduğunu yaşamış örnekle açıklamıştır."²¹

Nitekim, Atatürk duygusal akıl üzerinde önemle durmuştur. "Dünyayı istediği gibi kullanan güç, düşünce ve bu düşünceleri kişileştirebilir ve yayan kimselerdir. Düşüncenin niteliği de hiçbir karşı koymanın bozamayacağı kesin bir biçimde kendi kendisini kabul ettirmektir. Bu da düşüncenin yavaş duygulara duyguların inanca dönüşmesi ile mümkündür. Ve böyle olduktan sonradır ki, onu sarsmak için bütün başka mantıkların ve başka yargıların geçerliliği olmaz."²² Atatürk, askerlik görevlerinin ancak disiplinli ve ruh kuvvetine sahip personelle yerine getirilebileceğini belirtmiştir.

"Her halde Türk vatandaşları kati olarak bilmelidir ki, bir milletin insanlık ve medeniyet aleminde yükselmesi ve başarılı olması yalnız ve ancak kuvvetine dayanarak, özgürlük ve bağımsızlığını koruması ile gerçekleşir."²³

Atatürk bir subayda bulunması gereken ruh kuvvetini şu sözlerle açıklamıştır; "Subaylık demek can ve tüm varlığını kesinlikle göze almış olmak demektir. Bir subay askerlik sanatı adına yaşam ve varlığına hiç önem vermeyecektir."²⁴ Atatürk, savaşı iki ulusun bütün varlıkları ile, bütün maddi ve manevi kuvvetleri ile karşı karşıya gelmesi olarak kabul etmiştir. Askerlikte başarı büyük ölçüde ulusun değer yargılarına bağlıdır. Türk ulusu kahramanlık, disiplin, savaççılık, arkadaşlık, yurt sevgisi gibi değerlere sahiptir. Atatürk, bu değerlerin akılcı ve bilimsel bir şekilde uygulanmasının başarının anahtarı olarak görmüştür. O, bu düşünceler ışığında Türk ordusuna şöyle seslenmiştir. "Zaferleri ve mazisi insanlık tarihi ile başlayan, her zaman zaferle beraber medeniyet nurlarını taşıyan kahramanlık Türk ordusu!

²⁰ ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, s.,52

²¹ ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, s.,47-48

²² ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, s.,53-54

²³ İNAN, Afet, *Medeni Bilgiler*, TTK Yay., Ankara, 1969, s.,116 BKZ. İLHAN, Suat, *Atatürk ve Askerlik (Düşünce ve Uygulamaları)*, Ankara, 1990, s.,156

²⁴ ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, s.,50

Memleketini en buhranlı ve müşkül anlarda zulümden, felaket ve musibetlerden ve düşman istilasından nasıl korumuş ve kurtarmış isen, Cumhuriyetin bugünkü feyizli devrinde de askerlik tekniğinin bütünü modern silah ve vasıtaları ile mücehhez olduğun halde vazifeni aynı bağlılıkla yapacağına hiç şüphem yoktur.²⁵

Atatürk'e göre; bir ordunun başarısı için, cesaret ve moralin yüksek olması ile birlikte akılcılığa ve bilime dayanan kararlılığın da önemi çok fazladır.²⁶

IV. Savaş Sosyolojisi Açısından Çanakkale Savaşı

Hukuk tarihi konusunda uzman olan Yrd.Doç.Dr. Gökhan Aykan, Atatürk'ün esir düşen Yunan komutan Trikopis'i Talas'ta 2 yıl ağırlamasının örnek ve tarihi bir olay olduğunu belirtir.

İnsan haklarının gelişim süreciyle orantılı olarak esirlere uygulanan kurallarda değişim gösterdi. 1215 Magna Carta belgesi ile ilk önce soylulara birtakım haklar tanındı. İngiltere de 17.yy da "Benim Kişiliğim Var" belgesi ile vatandaş temel hak ve özgürlükleri tanındı. 1789 Fransız İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile de insan hakları tanındı. Bu süreçten sonra esir hakları gündeme geldi. Yani esirler, insan hakları zincirinin bir halkası oldu.

İlk ve ortaçağda henüz vatandaşına, kölesine ve yabancı uruklu insanlara temel hak ve özgürlükleri tanımayan devletlerin esir haklarını gündeme getirmeleri düşünülemezdi. Temaşvarlı Osman Ağa, 17.yy da Sırlara esir düşmüştü. Hatıralarında anlattığına göre, kendisine insanlık dışı muamele yapılmış ve ağır işlerde çalıştırılmış, kaçarak canını zor kurtarmıştı. Ancak Osman Ağa şanslı esirlerden birisiydi. Çünkü, bu çağlarda esirlerin çoğunluğu işkence görmüş veya öldürülmüştür. Çoğunlukla savaşların faturası esirlere kesilmiştir. Yakın tarihimize baktığımızda, örneğin Balkan Savaşında Bulgarlar esir aldıkları Türk askerlerinin burunlarını ve kulaklarını kesmişlerdir.

Ancak Osmanlılarda esirlere karşı yapılan muamele tamamen farklı idi. Osmanlılarda esirler örfi ve şer'i hukuk olmak üzere iki türlü hukukla karşılaşıyorlardı. Sultan Birinci Murat Döneminde devlet adına 1/5 oranında şer'i hukuka göre alınan esirler, Yeniçeri Ocağına asker yetiştirmek için

²⁵ İLHAN, Suat, Atatürk ve Askerlik (Düşünce ve Uygulamaları), s.,197

²⁶ Atatürkçülük (Üçüncü Kitap)-Atatürkçü Düşünce Sistemi, s.,95

Gelibolu da kurulmuş bulunan Acemioğlanlar Ocağına gönderiliyor, bir süre sonra da Yeniçeri Ocağına almıyorlardı. Fakat bu esirler firar edip memleketlerine gittikleri için bu sistem değiştirildi. Savaşlarda esir edilen küçük yaştaki Hıristiyan çocukları bu amaçla yetiştirilmeye başlandı. Bunlarda askeri sınıf oluşturuldu. Bunlar müsadere edildikleri için mülkiyet hakları yoktu. Fatih Sultan Mehmet zamanında sadrazamda bunlar arasından seçilmeye başlandı. Bu sadece Osmanlı Devletine has bir durumdu. Yani yarı özgür insanlar, özgür insanları idare ediyorlardı. Bu sistem Osmanlı Devletinin büyük bir imparatorluk haline gelmesinde etkili olmuştur. çünkü devleti idare edecek insanlar küçük yaştan itibaren özel bir eğitimle yetiştirilmiştir.

İslam hukukunun ganimetlerle ilgili prensiplerinden doğmuş olan pencik (1/5) Osmanlı Devletinin ilk kuruluş yıllarında uygulanmıyordu. Harpler sonunda ele geçen ganimetler gibi esirler de gazilere taksim ediliyordu. Gaziler, hisselerine düşen esirleri, İslam hukuku gereğince istedikleri şekilde istihdam ediyor, istihdam yeri olmayan da onları satabiliyordu. Şer'i hukuka göre esirlere iyi davranmak gerekiyordu. Evlenme durumunda azat edilmesi esastı.

19.yy da Kızılhaç'ın kurulması esirler için bir dönüm noktası oldu. O dönemde savaş alanlarındaki esirler, yaralıları kişilerin inisiyatifine kalıyor, isterse yardım ediyor, isterse etmiyordu. Kızılhaç'ın kuruluş amacı savaş alanlarındaki yaralıları, zorum durumdaki insanlara yardım etmektir. Ve onun devamı olarak da, esirlere iyi davranma onlara belli haklar tanıma ortaya çıkıyordu. Daha sonra New York sözleşmeleri, Cenevre sözleşmeleri, Paris sözleşmeleri, ek protokollerle bu durum desteklenmiştir.

Yakın tarihimize baktığımızda esirlere nasıl davranıldığına dair bir iki örnek olaydan şöyle bahsedebiliriz: Birinci Dünya Savaşı'nda esir düşen İngiliz subayları Büyük Ada'ya getirilmiş, orada ağırlanmış, savaş bitince de Mondros'a geri gönderilmişlerdir. Çanakkale Savaşı'nda, Cenevre sözleşmelerine uygun olarak Sargı Yeri Şehitliği oluşturulmuş ve burada İngiliz ve Türk yararlı askerler aynı çadırlarda tedavi görmüşlerdir. Ancak daha sonra İngiliz deniz topçusu yanlışlıkla orayı bombalamıştır. Araştırmacılar tarafından esirlere uygulanan insancıl kurallar açısından Çanakkale Savaşı hep örnek gösterilmiştir. Örneğin çıkartmadan sonra esir alınan iki Anzak subayı 57. Alay komutanının çadırına getirilmiş, alay komutanı onlara izzet-i ikramda bulunmuştur. Anzak subayları bu durumu yıllar sonra şu sözlerle dile getirmişlerdir: "Alay komutanı bize misafir gibi muamelede bulundu, bugünümüzü ona borçluyuz."

Yine İstiklal Savaşı'nda Yunan ordusunun komutanı Trikopis, savaştan önce yapılan bir röportajda Kayseri'nin Talas ilçesine kadar geleceğini, kahvesini orada içeceğini söylemişti ancak savaşı kaybedip esir düşünce, Atatürk ve arkadaşları da esir kampını Talas'ta kurmuşlardı. Orada yaklaşık binin üzerinde esir subay evlerde ağırlanmış, Trikopis'e müstakil bir ev verilmiş, köylülerle arkadaş olmuş, kahve içmiş, çay içmiş, onlarla beraber ava dahi gidermiş. İki sene sonra serbest bırakılana değin, T.B.M.M. bütçesinden esir subaylara maaşları dahi ödenmişti.²⁷

SONUÇ

Atatürk'ün özellikle Edime manevraları ve Balkan Savaşı sırasında tespit ettiği hataların başında askeri düşünce hayatının bir metot dahilinde uygulanmayışı gelmekteydi. Bu konudaki görüşlerini yazdığı eserlerinde özellikle akılcılık, bilim, teknoloji, disiplin, eğitim, moral, kahramanlık ve fedakarlık özellikleri üzerinde önemle durmuştur. Atatürk'e göre; düşüncenin niteliği de hiçbir karşı koymanın bozamayacağı kesin bir biçimde kendisini kabul ettirmesidir. Bu ancak düşüncenin duygulara dönüşmesi ile mümkün olur. Atatürk, insanların düşünceleri, umutları, ruhlarında saklı özelliklerin açığa çıkartılması sonucu sevk ve idare edilebileceğini ortaya koymuştur.²⁸ Bu aşamada her asker "milli tarih bilincine" sahip olmalıdır. Nitekim, "Türk çocuğu atalarım tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır."²⁹

Atatürk teknoloji ile birlikte uygulanan askeri düşünce sisteminin ordunun gücünü arttıracaklarını belirtmiştir. "Dünyada her şey için, medeniyet için, başarı için en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişimini anlamak ve ilerlemeleri zamanında takip etmek şarttır. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki ilim ve fen lisanının koyduğu kuralları, şu kadar bin yıl sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir."³⁰

²⁷ Yrd.Doç.Dr. Gökhan Aykan; Stratejist, Emekli Dnz.Bnb., Yayınlanmamış Makale

²⁸ Atatürk, Mustafa Kemal; Zabıt ve Kumandan ile Hasb-ı Hal, s.,50

²⁹ İNAN, Afet, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, TTK Yay., Ankara, 1959, s.,297

³⁰ Atatürk'ün söylev ve Demeçleri (Cilt II), TİTE Yay., Ankara, 1952, s.,197

Atatürk orduyu büyük ve milli bir disiplin okulu olarak kabul etmiştir. Atatürk kendiliğinden iş görme alışkanlığının disiplin bozucu aşırılığa dönüşmemesi gerektiğini önemle vurgulamıştır.

Atatürk'e göre; moral gücü ordunun komutasını üstüne almış olan subayların ve komutanların yarattığı güçtür. Nitekim, "askeri gücün ilk ve son dayanağı insandır."³¹

Atatürk, milli mücadeleyi bu düşünceler ışığında kazanmıştır. Özellikle Trablusgarp savaşında, Edirne manevralarında ve Balkan Savaşında askeri düşünce alanına gördüğü hatalardan ders çıkarmıştır. Onun bu başarısını Amiral Growe³² şu sözlerle ifade etmiştir; "Savaşın tozu dumanı ardında belirgin olmayan çok şey vardır. Ben, Kemal Atatürk'ün güçlü bir hayranıyım. Muazzam kaynaklar ve üretim yeteneği ile desteklenen generallerin kazanması olağandır. Ancak, çok az kaynağa sahip olmasına rağmen Atatürk Türkiye'nin kontrolünü padişahlardan söküp almış ve Yunanlıları memleketinden atmıştır. Yüzyılın en büyük askeri olarak benim adayım Atatürk'tür."³³

Görüldüğü gibi; Ulu Önder Atatürk'ün savaş meydanlarındaki başarısının altında yatan en büyük gerçek, askeri düşünce hayatının temel özelliklerini bir metot dahilinde kusursuz uygulamış olmasıdır.

KAYNAKÇA

- ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal*, Genkur.As.Tar. ve Strj.Etd. Bşk.'lığı yayını, Ankara, 1981.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Ta'biye Meselesinin Halli ve Emirlerin Sureti Tahririne Dair Nesayih*, Harp Akademileri yayını, İstanbul.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Takımın Muharebe Eğitimi*, Genkur. Bşk.'lığı yay., Ankara, 1995.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Bölüğün Muharebe Eğitimi*, Genkur. Bşk.'lığı yay., Ankara, 1995.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Nutuk (Cilt II)*, TTK yay., Ankara, 1989.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal; *Medeni Bilgiler*, (Derleyen: Afet İNAN), TTK yay., Ankara, 1969.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Cilt I)*, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yay., Ankara, 1945.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Cilt II)*, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yay., Ankara, 1952.
- Atatürkçülük (Birinci Kitap)*, Genkur. Bşk.'lığı yay., Ankara, 1983.

³¹ İLHAN, Suat, *Atatürk ve Askerlik (Düşünce ve Uygulamaları)*, s.,151

³² Amerika Birleşik Devletleri Genelkurmay Başkanı

³³ Tüme Dergisi 26 Aralık 1988 tarihli sayısı, BKZ. İLHAN, Suat, *Atatürk ve Askerlik (Düşünce ve Uygulamaları)*, s.,197

Atatürkçülük (Üçüncü Kitap)-Atatürkçü Düşünce Sistemi, Genkur. Bşk.'lığı yay., Ankara, 1983.

KOCATÜRK, Utkan, Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü, İş Bankası yay., Ankara, 1981.

İNAN, Afet, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, TTK yay., Ankara, 1959.

İLHAN, Suat, Atatürk ve Askerlik (Düşünce ve Uygulamaları), Ankara, 1990.

Yrd.Doç.Dr. Gökhan Aykan; Stratejist, Emekli Dnz.Bnb., Yayınlanmamış Makale.